

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.3.1.31>

SYSTEM NORMATYWNYCH AKTÓW PRAWNYCH W ZAKRESIE OCHRONY SOCJALNEJ FUNKCJONARIUSZY ORGANÓW ŚCIGANIA

Vasyl Aloshyn

*aspirant Katedry Dyscyplin Cywilnoprawnych i Prawa Pracy im. prof. O.I. Procewskiego
Charkowskiego Narodowego Uniwersytetu Pedagogicznego imienia H.S. Skovorody
(Charków, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0002-1925-8337

e-mail: sprindissi@gmail.com

Adnotacja. W artykule „System normatywnych aktów prawnych w zakresie ochrony socjalnej funkcjonariuszy organów ścigania” omówiono kwestie dotyczące normatywnych aktów prawnych, wśród których wyróżnia się Konstytucję Ukrainy, przepisy konstytucyjne, dekrety Prezydenta Ukrainy, akty normatywne organów władzy wykonawczej. Ponadto przepisy i inne regulacje prawne wydawane przez organy władzy publicznej. Rozważane są również źródła prawa, takie jak akty międzynarodowe, międzynarodowe traktaty Ukrainy. Zbadano i przeanalizowano prace naukowców na ten temat. Rozważono również kwestię ochrony socjalnej funkcjonariuszy organów ścigania która jest realizowana przy użyciu tych samych źródeł prawa, co ochrona socjalna ludności i ochrona socjalna urzędników. Autor, analizując materiał na temat „Systemu normatywnych aktów prawnych w zakresie ochrony socjalnej funkcjonariuszy organów ścigania”, stwierdził, że źródłami prawnymi ochrony socjalnej funkcjonariuszy organów ścigania są również umowy międzynarodowe i traktaty Ukrainy z państwami obcymi.

Słowa kluczowe: normatywne akty prawne, ochrona socjalna, organy ścigania, umowy międzynarodowe, traktaty międzynarodowe, zabezpieczenia społeczne.

SYSTEM OF NORMATIVE LEGAL ACTS ON THE SOCIAL PROTECTION OF LAW ENFORCEMENT OFFICERS

Vasyl Aloshyn

*Postgraduate Student at the Department of Civil Law and Labor Law named after Professor O.I. Protsevsky
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (Kharkiv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0002-1925-8337

e-mail: sprindissi@gmail.com

Abstract. The article considers issues related to normative legal acts, among which are the Constitution of Ukraine, constitutional laws, decrees of the President of Ukraine, resolutions, normative acts of executive authorities. In addition, laws and other regulatory legal acts that are adopted by public authorities. The sources of law as international acts, international treaties of Ukraine are also considered. Researched and analyzed the work of scientists on this issue. The issues of social protection of law enforcement officers, which is carried out using the same sources of law, and social protection of the population and social protection of civil servants are also considered. The author, when analyzing the material on the “System of normative legal acts on the social protection of law enforcement officers”, concluded that international treaties and agreements of Ukraine with foreign states are also legal sources of social protection for law enforcement officers. Further research of the sources of law on social guarantees for law enforcement officers should be carried out on the basis of social protection measures. A specific legal source of social protection for law enforcement officers is judicial practice. In this case, we are talking about courts of general jurisdiction, the Constitutional Court. Courts of general jurisdiction have a positive impact on lawmaking and law enforcement in the field of social protection of law enforcement officers.

Key words: normative legal acts, social protection, law enforcement agencies, international treaties, international agreements, social guarantees.

СИСТЕМА НОРМАТИВНИХ ПРАВОВИХ АКТИВ ЩОДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ СПІВРОБІТНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Василь Альошин

*аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін і трудового права імені професора О.І. Процевського
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Харків, Україна)*

ORCID ID: 0000-0002-1925-8337

e-mail: sprindissi@gmail.com

Аногация. У статті розглянуто питання щодо нормативно-правових актів, серед яких розрізняють Конституцію України, конституційні закони, укази Президента України, постанови, нормативні акти органів виконавчої влади. Крім того, закони й інші нормативні правові акти, які приймають органи державної влади. Також розглянуті

такі джерела права, як міжнародні акти, міжнародні договори України. Досліджені і проаналізовані роботи вчених з означеного питання. Розглянуто і питання соціального захисту співробітників правоохоронних органів, який здійснюється згідно з нормами тих же джерел права, що регулюють соціальний захист населення та соціальний захист державних службовців. Автор при аналізі матеріалу «Система нормативних правових актів щодо соціального захисту співробітників правоохоронних органів» дійшов висновку, що правовими джерелами соціального захисту співробітників правоохоронних органів є також міжнародні договори і угоди України з іноземними державами.

Ключові слова: нормативно-правові акти, соціальний захист, правоохоронні органи, міжнародні договори, міжнародні угоди, соціальні гарантії.

Вступ. Як самостійна держава у світовому співтоваристві Україна виборола свою незалежність й утвердилася впродовж останніх десятиріч. Вона робить впевнені кроки в напрямку оновлення всіх сфер суспільного життя, його демократизації, залучення до надбань сучасного цивілізаційного розвитку, європейських цінностей.

Актуальність зазначеної тематики привертала та продовжує привертати увагу таких вітчизняних науковців: А.М. Бандурки, Ю.М. Грошевого, С.Д. Гусарева, М.С. Кельмана, О.І. Коваленка, А.М. Колодія, Я.Ю. Кондратьєва, В.В. Копейчикова, С.Л. Лисенкова, М.І. Мельника, А.Ю. Олійника, Н.М. Оніщенко, В.Ф. Погорілка, М.К. Подберезького, П.М. Рабіновича, О.Ф. Скакун, В.Д. Суценка, В.Я. Тація, Ю.М. Тодики, М.В. Цвіка, М.І. Хавронюка, В.М. Шаповала, Ю.С. Шемшученка, О.В. Шмоткіна, Л.П. Юзькова, які дослідили сутність, зміст, форми діяльності державних органів у механізмі держави, напрями їхньої взаємодії з інститутами громадянського суспільства.

Основна частина. Головною метою дослідження є комплексний аналіз системи нормативних правових актів щодо соціального захисту співробітників правоохоронних органів для вивчення, узагальнення та конструктивно-критичного осмислення теоретико-правових питань функціонування правоохоронних органів у механізмі України, спрямованих на підготовку практичних пропозицій і рекомендацій удосконалення організаційно-структурної побудови, соціально-правової орієнтації та механізму реалізації компетенції органів внутрішніх справ.

Виходячи з прийнятої в юриспруденції класифікації джерел права, вони поділяються на правові акти та інші джерела права ненормативного характеру (правові звичаї, судові прецеденти, рішення органів влади тощо). Серед нормативних правових актів розрізняють Конституцію України, конституційні закони, укази Президента України, постанови, нормативні акти органів виконавчої влади. Крім того, виокремлюють закони та інші нормативні правові акти, які приймають органи державної влади. Особливе місце серед джерел права посідають міжнародні акти та міжнародні договори України. На окрему увагу заслуговує питання про судову практику як джерело права. Соціальний захист співробітників правоохоронних органів здійснюється за допомогою тих же джерел права, що регулюють і соціальний захист населення та соціальний захист державних службовців. Водночас у складі джерел права, що впливають на соціальний захист співробітників правоохоронних органів і їхній зміст, є певна специфіка. Конституція, будучи актом прямої дії, є універсальним джерелом права для соціального захисту співробітників правоохоронних органів. Конституція містить низку положень про соціальний захист українських громадян, зокрема і співробітників правоохоронних органів. Так, у частині 2 статті 7 закріплено основний зміст соціального захисту населення (Конституція України, 1996). Відповідне положення є досить широким та охоплює охорону праці і здоров'я людей, встановлення гарантованого мінімального розміру оплати праці, державну підтримку сім'ї, материнства, батьківства і дитинства, інвалідів та людей похилого віку, соціальне обслуговування, пенсійне забезпечення, забезпечення виплатами тощо. Зміст цього розкритий у статтях Конституції України, зокрема в них йдеться про право громадян на: а) працю в умовах, що відповідають вимогам безпеки і гігієни, винагороду за працю без будь-якої дискримінації і не нижче встановленого законом мінімального розміру оплати праці; б) соціальне забезпечення за віком, у випадку хвороби, інвалідності, втрати годувальника, для виховання дітей; в) житло; г) охорону здоров'я і медичну допомогу (Коріняк, 2010: 1–6). Крім того, Конституція встановила обов'язок держави визнавати, дотримуватися і захищати права та свободи людини і громадянина. Водночас у Конституції закріплено право громадян звертатися особисто, а також направляти індивідуальні та колективні звернення до державних органів і органів місцевого самоврядування, право кожного захищати свої права і свободи всіма способами, не забороненими законом, гарантований судовий захист прав і свобод, оскарження до суду рішень і дій (бездіяльності) органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових осіб, а також право звертатися до міждержавних органів щодо захисту прав і свобод.

Конституція України, на відміну від попередніх радянських конституцій, містить положення щодо міжнародних актів про права людини і громадянина як джерел права. Ця обставина має суттєві правові наслідки, тому що передбачає пряме застосування судами, іншими правозастосовними органами норм міжнародного права в межах своїх повноважень. Згідно з Конституцією України визнаються і гарантуються права та свободи людини і громадянина відповідно до загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права і Конституції (Шемшученко, 2008). Отже, Конституція інкорпорує в національну правову систему переважно більшість положень Загальної декларації прав людини 1948 року (Загальна декларація прав людини, 1948), Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 року (Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, 1966) та інших актів. Важливе значення мають положення Конституції, згідно з якими загальноновизнані принципи і норми міжнародного права та міжнародні договори є складовою частиною її правової системи, а також про пріоритет міжнародних договорів над внутрішньодержавними актами.

З міжнародних актів, які є правовими джерелами соціального захисту співробітників правоохоронних органів, насамперед слід назвати Загальну декларацію прав людини та Міжнародний пакт про економічні,

соціальні і культурні права. У статті 32 Загальної декларації прав людини і статті 3 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права закріплено право кожної людини на соціальне забезпечення. Більш детально зміст соціального забезпечення розкрито у статті 25 Загальної декларації. Вона встановлює, що кожна людина має право на забезпечення у разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдівства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини. У даній статті також зазначено, що материнство і дитинство дають право на особливе піклування, а всі діти, народжені у шлюбі або поза шлюбом, повинні користуватися однаковим соціальним захистом. У статті 16 проголошується право сім'ї на захист з боку суспільства і держави, а у статті 25 – право кожної людини на охорону здоров'я.

Право сім'ї на надання їй найширшої охорони і допомоги, а також право матерів на особливу охорону впродовж розумного періоду до і після пологів закріплені у статті 10 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права (Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, 1966). У цій же статті йдеться про надання жінкам оплачуваної відпустки з достатніми виплатами із соціального забезпечення, а також про особливі заходи охорони і допомоги всім дітям і підліткам. Стаття 12 Міжнародного пакту включає право кожної людини на охорону здоров'я. Джерелами права, які регулюють соціальний захист співробітників правоохоронних органів, є інші акти ООН, акти Міжнародної організації праці (далі – МОП), Ради Європи, а також міжнародні договори й угоди. Найбільш важливими актами ООН є Конвенція про права дитини, схвалена Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 року (Конвенція про права дитини, 1989), та Декларація прав інвалідів, ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН 9 грудня 1975 року (Декларація про права інвалідів, 1975). Конвенція про права дитини містить низку положень про соціальний захист дітей. У статті 24 зафіксовано право дитини на користування найбільш досконалими послугами системи охорони здоров'я та засобами лікування хвороби і відновлення здоров'я. З цією метою держави-учасниці вживають необхідних заходів для зниження рівня смертності немовлят і дитячої смертності, забезпечення необхідної медичної допомоги та охорони здоров'я всіх дітей з приділенням першочергової уваги розвитку первинної медико-санітарної допомоги, надання матерям належних послуг з охорони здоров'я у допологовий і післяпологовий періоди тощо. Стаття 26 Конвенції про права дитини включає правові норми про визнання державами-учасниками за кожною дитиною права користуватися благами соціального забезпечення, включаючи соціальне страхування, та вжиття необхідних заходів для досягнення повного здійснення цього права згідно з їхнім національним законодавством. У статті 26 підкреслюється, що ці блага в міру необхідності надаються, враховуючи наявні ресурси і можливості дитини та осіб, які несуть відповідальність за утримання дитини, а також враховуючи блага міркування, пов'язані з одержанням благ дитиною від їхнього імені. Особливе значення, на наш погляд, має стаття 27 Конвенції про права дитини. У цій статті держави-учасниці визнають право кожної дитини на рівень життя, необхідний для її фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку. Основну відповідальність за забезпечення в межах своїх здібностей і фінансових можливостей умов життя, необхідних для розвитку дитини, несуть батьки (і) або інші особи, які виховують дитину. Держави-учасники відповідно до національних засад і в межах своїх можливостей вживають необхідних заходів щодо надання допомоги батькам та іншим особам, які виховують дітей, у здійсненні цього права і в разі необхідності надають матеріальну допомогу та підтримують програми, особливо щодо забезпечення дитини харчуванням, одягом і житлом. Всі викладені вище положення Конвенції про права дитини повинні враховуватися в українському законодавстві про соціальний захист дітей, зокрема дітей співробітників правоохоронних органів, а також у діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування.

Декларація прав інвалідів містить визначення поняття «інвалід» і встановлює права інвалідів на медичне лікування, відновлення здоров'я та положення в суспільстві, на задовільний рівень життя тощо. У Декларації закріплені основні принципи щодо інвалідів, які повинні лежати в основі соціальної політики кожної держави. До них належать недопущення дискримінації інвалідів порівняно з іншими громадянами, забезпечення їм права на задовільне життя, яке було б якомога більш нормальним і повноцінним. З цією метою Декларація рекомендує державам гарантувати інвалідам такі права: на заходи, що дають інвалідам можливість самостійності (пункт 5); на медичне, психічне або функціональне лікування; на відновлення здоров'я; на професійну підготовку та відновлення працездатності; на різні види соціального обслуговування (пункт 6); на економічне і соціальне забезпечення (пункт 7) тощо. Наступну групу міжнародних актів про права людини і громадянина складають конвенції та рекомендації МОП. Конвенції є юридичними документами, що мають силу міжнародних договорів, правовий статус яких визначають порядок укладення, дії, зміни і припинення міжнародних зобов'язань, умови їхньої чинності. Серед ратифікованих нашою країною конвенцій МОП з питань соціального забезпечення слід назвати такі: № 103 «Про охорону материнства» (Про охорону материнства, 1952), № 159 «Про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів» (Про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів, 1983), № 156 «Про трудящих із сімейними обов'язками» (Про трудящих із сімейними обов'язками, 1981). Конвенція «Про охорону материнства» рекомендує державам-членам МОП надавати жінкам відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами тривалістю не менше 12 тижнів, зокрема післяпологову відпустку не менше 6 тижнів. Грошова допомога за цей час має становити не менш, як дві третини попереднього заробітку жінки, і забезпечити для самої породиллі та її дитини гарні з точки зору гігієни життєві умови і належний рівень життя. У Конвенції «Про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів» (Конвенція про допомоги по інвалідності, по старості та у зв'язку з втратою годувальника, 1967) містяться положення про обов'язки держав гарантувати інвалідам можливості за повної рівності мати відповідну роботу і сприяти їхній соціальній інтеграції. Для інвалідів необхідно створити служби професійної

орієнтації та професійного навчання, працевлаштування, зайнятості тощо. Остання з ратифікованих конвенцій МОП – Конвенція «Про трудящих із сімейними обов'язками». Вона закріплює організаційно-правові заходи для забезпечення реальної рівності можливостей та ставлення для чоловіків і жінок, які працюють, з сімейними обов'язками. Виходячи з положень конвенції, в Україні повинна надаватися можливість особам із сімейними обов'язками виконувати оплачувану роботу, без дискримінації, з тим, щоб поєднувати свої професійні та сімейні обов'язки.

Конвенція № 117 (1962 рік) «Про основну мету та норми соціальної політики» орієнтує держави вживати заходів для забезпечення громадянам умов щодо підвищення свого життєвого рівня власними зусиллями і гарантувати підтримку прожиткового мінімуму. У Конвенції № 102 (1952 рік) «Про мінімальні норми соціального забезпечення» міститься перерахування всіх видів соціального забезпечення, умов їхнього надання та розмірів. Видами соціального забезпечення визнаються медична допомога, допомоги по безробіттю, допомоги на випадок хвороби, пенсії по старості, допомоги в разі трудового каліцтва або професійного захворювання, допомога багатодітним сім'ям, пенсії по інвалідності та у разі втрати годувальника. Ратифіковані нашою країною конвенції МОП повинні враховуватися в нормативних правових актах про соціальний захист співробітників правоохоронних органів. Водночас важливе значення для розвитку законодавства про соціальний захист співробітників правоохоронних органів мають і нератифіковані конвенції МОП, а також рекомендації цієї міжнародної організації. Орієнтиром для українського законодавця можуть вважатися також Конвенція № 130 «Про медичну допомогу та допомоги у випадку хвороби» (Про медичну допомогу та допомоги у випадку хвороби, 1969), Конвенція № 128 «Про допомоги по інвалідності, по старості, у зв'язку з втратою годувальника» (Про допомоги по інвалідності, по старості, у зв'язку з втратою годувальника, 1989), Конвенція № 121 «Про допомогу у випадку виробничого травматизму» (Про допомогу у випадку виробничого травматизму, 1964) тощо.

3-поміж рекомендацій МОП інтерес представляє насамперед Рекомендація № 67 «Щодо забезпечення доходу» (1944 р.) (Рекомендація щодо забезпечення доходу, 1944). В ній перелічені випадки, за настання яких кожен громадянин повинен бути матеріально забезпечений за рахунок коштів спеціальних фондів. Такими випадками є хвороба, материнство, старість, смерть годувальника, безробіття, витрати у зв'язку з гострою потребою і виробничі травми. Водночас в документі надається характеристика кожного із зазначених вище випадків і визначаються приблизні умови та розміри забезпечення. Безсумнівний інтерес представляє Рекомендація МОП № 68 «Про забезпечення доходу і про медичне обслуговування осіб, демобілізованих зі збройних сил та подібних служб і з військових галузей господарства» (Рекомендація МОП № 68, 1944). Як видно з назви документа, він стосується військовослужбовців і співробітників правоохоронних органів. Метою ухвалення цієї рекомендації є соціальний захист мілітаризованих службовців, звільнених зі служби, з тим, щоб вони не опинилися в невигідному становищі порівняно з особами, які перебувають на цивільній службі. МОП рекомендує державам, що є її членами, застосовувати викладені в даній рекомендації принципи та інформувати Міжнародне бюро праці на запит Адміністративної ради про заходи, вжиті для проведення в життя цих принципів. МОП рекомендує звільненим з військової та правоохоронної служби особам отримувати при звільненні особливу грошову допомогу, яка може бути пропорційна тривалості їхньої служби та має виплачуватися у вигляді одноразової суми, у вигляді періодичних виплат. Ці положення не поширюються на осіб, які звільнені зі служби і продовжують одержувати значну частину своєї винагороди.

Рекомендація № 68 радить державам вважати звільнених з військової та правоохоронної служби громадян застрахованими від безробіття, за яких внески сплачено впродовж періоду часу, рівного терміну їхньої служби. Виходячи з цього, фінансові зобов'язання покладено на державу. Якщо особи, звільнені зі служби, втратили своє право на допомогу до того, як їм було запропоновано належну роботу, або якщо вони не охоплені системою страхування від безробіття, то їм повністю за рахунок державних фондів має виплачуватися допомога до того часу, поки вони не знайдуть належну роботу; ця допомога по можливості має виплачуватися незалежно від міри. Представляють інтерес положення Рекомендації № 68, що стосуються пенсійного страхування і страхування на випадок хвороби. У документі зазначається, що коли діє система обов'язкового страхування, яка передбачає пенсії в разі інвалідності, старості або смерті й охоплює значну частину працюючого населення, то періоди мілітаризованої, тобто військової і правоохоронної, служби повинні вважатися періодами, за які сплачено внески, з метою визначення того, чи виконано вимогу щодо мінімального страхового стажу. Крім того, як вважає МОП, якщо розмір пенсії залежить від кількості внесків, сплачених за застраховану особу, то період служби повинен враховуватися з метою збільшення розміру пенсії. Якщо шкала внесків встановлюється прогресивно, відповідно до розмірів заробітної плати, то внески повинні зараховуватися за періоди служби на підставі єдиної можливої розумно встановленої суми заробітної плати. Рекомендація № 68 передбачає також, що коли діє система обов'язкового страхування, котра передбачає допомоги на випадок хвороби, материнства і надання медичного обслуговування й охоплює значну частину працюючого населення, то особи, звільнені зі служби, повинні мати право на таку допомогу в разі хвороби або народження дитини, що мали місце впродовж періоду між їхнім звільненням і часом, коли ці особи можуть вважатися такими, що повернулися до цивільного життя; ці права повинні зберігатися впродовж не менше дванадцяти місяців. Якщо система обов'язкового страхування передбачає допомогу з материнства і медичне обслуговування для утриманців застрахованих осіб, то звільнені зі служби особи, на яких поширюється система страхування, повинні мати право на таку допомогу для своїх утриманців. Більше того, якщо розмір допомоги на випадок хвороби, як вказується в рекомендації, пропорційний заробітній платі

застрахованої особи, то розмір допомоги, що підлягає виплаті звільненим зі служби особам, повинен ґрунтуватися на єдиній імовірно розумно встановленій сумі заробітної плати. У Рекомендації № 68 містяться також питання, що стосуються витрат по сплаті внесків з пенсійного страхування осіб, які несуть службу в збройних силах або правоохоронних органах. Як вважає МОП, держава повинна покривати витрати, викликані сплатою цих внесків, і страхування зазначених осіб на випадок хвороби до моменту їхнього повернення до цивільного життя; однак якщо грошове утримання будь-якої частини таких осіб з урахуванням вартості їхніх засобів до існування і виплат на утриманців може в цілому вважатися принаймні рівним заробітній платі, що переважає в промисловості, частина внесків з пенсійного страхування може бути утримана з їхнього грошового забезпечення. Однак ці положення не повинні застосовуватися в тих випадках, коли відповідно до національного законодавства такі особи протягом своєї служби продовжують отримувати значну частину своєї заробітної плати і звичайні, необхідні за законом, внески продовжують за них сплачуватися.

Вищевикладене про міжнародні акти як правові джерела соціального захисту співробітників правоохоронних органів дозволяє зробити висновок, що вони закріплюють відмову від дискримінації в питаннях соціального захисту осіб, які проходили військову або подібну їй службу, поширення на дану категорію громадян умов і норм страхування, що охоплюють більшість працездатного населення країни, а також допускають більш пільгові умови пенсійного забезпечення, якщо така служба розглядається як важка і шкідлива. З міжнародних актів про права людини європейського рівня, які можуть вважатися правовими джерелами соціального захисту співробітників правоохоронних органів, слід згадати Статут Ради Європи від 5 травня 1949 року, Європейську Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, ухвалену 4 листопада 1950 року (Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, 1950), а також Європейську соціальну хартію, прийняту 18 жовтня 1961 року. Відповідно до Статуту Ради Європи кожна держава, що входить до складу цієї регіональної міжнародної організації, має визнавати принцип, згідно з яким всі особи, що знаходяться під її юрисдикцією, повинні користуватися правами людини і основними свободами. Ці положення поширюються і на співробітників правоохоронних органів. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод після її ратифікації стала для України міжнародним договором, що має з огляду на Конституцію України пріоритет перед внутрішнім законодавством. Цінність цієї конвенції полягає у можливості захисту соціальних прав співробітників правоохоронних органів та членів їхніх сімей в Європейському суді з прав людини в Страсбурзі. Європейська соціальна хартія поки не ратифікована Україною. Однак приєднання нашої держави до Статуту Ради Європи означає згоду з основними принципами, які відстоює Рада Європи, тож норм, виражених в Європейській соціальній хартії, повинні дотримуватися і в українському законодавстві. Для соціального захисту співробітників правоохоронних органів важливе значення мають багато положень Європейської соціальної хартії. Так, у частині I закріплені права і принципи в соціальній сфері. За всіма працівниками визнається право на умови праці, що відповідають вимогам безпеки і гігієни. Всі вони мають право на справедливую винагороду, яка забезпечує достатній життєвий рівень для них самих та їхніх сімей. Жінки, які працюють в період вагітності, мають право на особливий захист їхньої праці. Всі працівники та їхні утриманці мають право на соціальне забезпечення.

У частині II Європейської соціальної хартії викладені більш конкретні права працівників у соціальній сфері. Це право жінок, які працюють, на охорону материнства (стаття 8), право на охорону здоров'я (стаття 11), право на соціальне забезпечення (стаття 12), право на соціальну та медичну допомогу (стаття 13), право на отримання послуг від соціальних служб (стаття 14), право сім'ї на соціальний, правовий та економічний захист (стаття 16), право дітей і молодих людей на соціальний, правовий й економічний захист (стаття 17), право осіб похилого віку на соціальний захист (стаття 23), право працівників із сімейними обов'язками на рівні можливості та рівне ставлення до них (стаття 27), право на захист від убогості та соціального відчуження (стаття 30) тощо. Міжнародними актами, що містять загальні положення про соціальний захист, є Конвенція Співдружності Незалежних Держав про права та основні свободи людини від 26 травня 1995 року, а також Хартія соціальних прав і гарантій громадян Співдружності Незалежних Держав, схвалена Міжпарламентською Асамблеєю держав-учасниць СНД 28–29 жовтня 1994 року. Особливі норми стосуються прав жінок, які працюють, на надання оплачуваної відпустки, достатньої допомоги із соціального забезпечення чи виплат із громадських фондів для жінок, котрі беруть відпустку до і після пологів, тощо. Стаття 15 стосується заходів, спрямованих на максимально можливе усунення причин погіршення здоров'я, забезпечення санітарно-гігієнічних умов, що запобігають виникненню епідемічних, ендемічних та інших захворювань. У статті 16 містяться положення про право кожної людини на соціальне забезпечення, включаючи соціальне страхування за віком, у разі хвороби, інвалідності, втрати годувальника, на виховання дітей й інші випадки, встановлені національним законодавством. Крім того, у статті 16 закріплено право громадян на соціальну та медичну допомогу, а також права матерів і дітей на соціальний та економічний захист. До Конвенції про права та основні свободи людини докладено Положення про Комісію з прав людини Співдружності Незалежних Держав. Комісія розглядає індивідуальні та колективні звернення будь-яких осіб і неурядових організацій з питань, пов'язаних з порушеннями прав людини в країнах-членах СНД. Детальна регламентація питань соціального захисту населення міститься в Хартії соціальних прав і гарантій громадян СНД. Розділ I присвячений забезпеченню зайнятості (статті 1–3), другий (статті 4–6) – міграції, третій (статті 7–30) – трудовим відносинам, четвертий (статті 31–32) – безпеці, гігієні та виробничому середовищу, п'ятий (статті 33–34) – охороні здоров'я, шостий (статті 35–39) – охороні сім'ї і материнства, сьомий (стаття 40) – забезпеченню, восьмий (статті 41–45) – соціально-побутовій сфері.

Висновки. Правовими джерелами соціального захисту співробітників правоохоронних органів є міжнародні договори й угоди України з іноземними державами. Подальше дослідження джерел права про соціальні гарантії співробітникам правоохоронних органів доцільно, на наш погляд, проводити, зважаючи на заходи соціального захисту і категорії службовців. Заходами соціального захисту є: а) грошове забезпечення та інші виплати; б) речове забезпечення та інші виплати; в) медичне обслуговування; г) соціально-побутове забезпечення; г) пенсійне забезпечення; д) поховання службовців. Всі вони підлягають регулюванню нормами права соціального забезпечення, за винятком грошового забезпечення, яке регулюється адміністративним, трудовим правом та правом соціального забезпечення. Що стосується відшкодування збитків у разі заподіяння каліцтва або загибелі службовця, то воно становить предмет цивільно-правового регулювання і досліджується у сфері цивільного права, а не права соціального забезпечення.

Нормативні правові акти про заходи соціального захисту співробітників правоохоронних органів можуть поширюватись як на співробітників окремих правоохоронних служб, так і на всіх працівників даної служби, а також на співробітників декількох служб. За формою це можуть бути закони, укази Президента, постанови, а також акти окремих правоохоронних служб. Серед нормативних правових актів щодо соціального захисту співробітників правоохоронних органів значне місце посідають відомчі нормативні правові акти. Переважно вони стосуються порядку надання окремих заходів соціального захисту, проте іноді містять і норми матеріального права. Особливо багато відомчих актів видано з питань додаткових виплат співробітникам. Специфічним правовим джерелом соціального захисту співробітників правоохоронних органів є судова практика. В даному випадку мова йде про суди загальної юрисдикції, Конституційний суд України. Суди загальної юрисдикції мають позитивний вплив на правотворчість і правозастосування у сфері соціального захисту співробітників правоохоронних органів.

Список використаних джерел:

1. Акти Міжнародної Організації Праці (МОП). URL: <https://nspp.gov.ua/home/struktura-nspp-8/20-zagalnij-rozdil/zagalna-kategoriya-5/33-akti-mizhnarodnoji-organizatsiji-pratsi-z-bezpeki-ta-gigieni-pratsi-zagalnij-oglyad>, (дата звернення: 26.07.21).
2. Декларація про права інвалідів, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 9 грудня 1975 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (дата звернення: 26.07.21).
3. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, прийнята у Римі 4 листопада 1950 р. / ратифіковано Законом від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 23.07.21).
4. Загальна декларація прав людини 1948 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU48001D> (дата звернення: 24.07.21).
5. Коментар до Конституції України / за ред. А.І. Осауленка. Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України, 1996. 367 с.
6. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23.07.21).
7. Коріняк О. Захист прав і свобод людини в діяльності правоохоронних органів України. *Часопис Академії адвокатури України*. 2010. № 9. С. 1–6.
8. Конституційне право України. Академічний курс : підручник у 2 т. / за заг. ред. Ю.С. Шемшученка. Київ : Видавництво Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2008. Т. 2. 800 с.
9. Конвенція про права дитини, схвалена Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 р. / ратифіковано Постановою ВР від 27 лютого 1991 р. № 789-ХІІ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text, (дата звернення: 26.07.21).
10. Конвенція про мінімальні норми соціального забезпечення від 4 червня 1952 р. / ратифіковано із заявою Законом ВР від 16 березня 2016 р. № 1024-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_011, (дата звернення: 26.07.21).
11. Конвенція МОП про охорону материнства № 103 (1952). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_122#Text, (дата звернення: 26.07.21).
12. Конвенція про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів № 159, затверджена Генеральною конференцією Міжнародної організації праці 1 червня 1983 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_065#Text (дата звернення: 26.07.21).
13. Конвенція про медичну допомогу та допомоги у випадку хвороби № 130, затверджена Генеральною конференцією Міжнародної організації праці 25 червня 1969 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_184#Text, (дата звернення: 26.07.21).
14. Конвенція про допомоги по інвалідності, по старості і у зв'язку з втратою годувальника № 128, затверджена Генеральною конференцією Міжнародної організації праці 7 червня 1967 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_326#Text, (дата звернення: 26.07.21).
15. Конвенція про допомоги у випадках виробничого травматизму № 121, затверджена Генеральною конференцією Міжнародної організації праці 17 червня 1964 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_306#Text, (дата звернення: 26.07.21).
16. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, ухвалений 16 грудня 1966 р. Генеральною Асамблеєю ООН / Док. ООН A/RES/2200 A (XXI). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (дата звернення: 26.07.21).
17. Рекомендація щодо забезпечення доходу № 67, затверджена Генеральною конференцією Міжнародної організації праці 20 квітня 1944 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_323#Text, (дата звернення: 23.07.21).

18. Рекомендація МОП № 68 (1944 р.) «Про забезпечення доходу і про медичне обслуговування осіб, демобілізованих зі збройних сил і подібних служб і з військових галузей господарства», затверджена Генеральною конференцією Міжнародної організації праці. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_323#Text (дата звернення: 23.07.21).

References:

1. Akty Mizhnarodnoi Orhanizatsii Pratsi (MOP), URL [Acts of the International Labour Organization (ILO)]: <https://nspp.gov.ua/home/struktura-nspp-8/20-zagalnij-rozdil/zagalna-kategoriya-5/33-akti-mizhnarodnoji-organizatsiji-pratsi-z-bezpeki-ta-gigieni-pratsi-zagalnij-oglyad> (data zvernennia: 26.07.21) [in Ukrainian].
2. Deklaratsiia pro prava invalidiv, pryiniata Heneralnoiu Asambleieiu OON 9 hrudnia 1975 r. URL [Declaration on the Rights of Invalids, 1975]: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71, (data zvernennia: 26.07.21) [in Ukrainian].
3. Ievropeiska Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod, 1950 [European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms], Pryiniata u Rymi 4 lystopada 1950 r. / ratyfikovano Zakonom № 475/97-VR vid 17 lipnya 97 r., URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (data zvernennia: 23.07.21). [in Ukrainian]
4. Zahalna deklaratsiia prav liudyny 1948 r. URL [Universal Declaration of Human Rights]: <https://ips.ligazakon.net/document/MU48001D> (data zvernennia: 24.07.21). [in Ukrainian]
5. Komentar do Konstytutsii Ukrainy / za red. A.I. Osaulenka. Kiev [Commentary to the Constitution of Ukraine] : Instytut zakonodavstva Verkhovnoi rady Ukrainy, 1996. 367 s. [in Ukrainian]
6. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. [Constitution of Ukraine] № 254k/96-VR URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia: 23.07.21) [in Ukrainian].
7. Koriniak O. (2010) Zakhyst prav i svobod liudyny v diialnosti pravookhoronnykh orhaniv [Protection of human rights and freedoms in the activities of law-enforcement bodies] Ukrainy. *Chasopys Akademii advokatury Ukrainy*. № 9 (4'2010). P. 1–6. [in Ukrainian].
8. Konstytutsiine pravo Ukrainy, 2008 [Constitutional Law of Ukraine] Akademichniy kurs: pidruch.: u 2 t. / za zah. red. Yu.S. Shemshuchenka. K.: Vydavnytstvo Instytutu derzhavy i pravaim. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy, 2008. T. 2. 800 s. [in Ukrainian].
9. Konventsiiia pro prava dytyny, 1989 [Convention on the Rights of the Child]: 20 lystopada 1989 r. skhvalena Heneralnoiu Asambleieiu OON 20 lystopada 1989 h. Konventsiiiu ratyfikovano Postanovoio VR № 789-XII vid 27.02.91 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text, (data zvernennia 26.07.21). [in Ukrainian].
10. Konventsiiia pro minimalni normy sotsialnoho zabezpechennia, 1952 [Convention on Minimum Standards of Social Security]: 4 chervnia 1952 r., Konventsiiiu ratyfikovano iz zaiavoio Zakonom VR № 1024-VIII vid 16.03.2016 r., URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_011, (data zvernennia: 26.07.21) [in Ukrainian].
11. Konventsiiia MOP pro okhoronu materynstva, 1952 [ILO Maternity Protection Convention] № 103 (1952), URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_122#Text, (data zvernennia: 26.07.21) [in Ukrainian].
12. Konventsiiia pro profesiinu rehabilitatsiiu ta zainiatist invalidiv, 1983 [Convention concerning the Occupational Rehabilitation and Employment of Invalids] N 159 zatverdzhena Heneralnoiu konferentsiieiu Mizhnarodnoi orhanizatsii pratsi 1 chervnia 1983 roku, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_065#Text (data zvernennia: 26.07.21) [in Ukrainian].
13. Konventsiiia pro medychnu dopomohu ta dopomohy u vypadku khvoroby, 1969 [Convention concerning Medical Assistance and Relief in Case of Morbidity] N 130: zatverdzhena Heneralnoiu konferentsiieiu Mizhnarodnoi orhanizatsii pratsi 1 chervnia 4 chervnia 1969 roku, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_184#Text, (data zvernennia: 26.07.21) [in Ukrainian].
14. Konventsiiia pro dopomohy po invalidnosti, po starosti i u zviazku z vtratoi hodovalnyka, 1967 [Convention on Disability, Old-Age and Bereavement Assistance] N 12: zatverdzhena Heneralnoiu konferentsiieiu Mizhnarodnoi orhanizatsii pratsi 7 chervnia 1967 r., URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_326#Text, (data zvernennia: 26.07.21) [in Ukrainian].
15. Konventsiiia pro dopomohy u vypadkakh vyrobnychoho travmatyzmu, 1964 [Convention concerning Assistance in Cases of Industrial Injury] N 121: zatverdzhena Heneralnoiu konferentsiieiu Mizhnarodnoi orhanizatsii pratsi 17 chervnia 1964 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_306#Text, (data zvernennia: 26.07.21) [in Ukrainian].
16. Mizhnarodnyi pakt pro ekonomichni, sotsialni i kulturni prava, 1966 [International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights]: Pryiniato 16 hrudnia 1966 roku Heneralnoiu Asambleieiu OON. Dok. OON A/RES/2200 A (XXI). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (data zvernennia: 26.07.21).
17. Rekomendatsiia shchodo zabezpechennia dokhodu, 1944 [Recommendation concerning the Guarantee of Income] N 67: zatverdzhena Heneralnoiu konferentsiieiu Mizhnarodnoi orhanizatsii pratsi 20 kvitnia 1944 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_323#Text, (data zvernennia: 23.07.21).
18. Rekomendatsiia MOP № 68 (1944 r.) “Pro zabezpechennia dokhodu i pro medychne obsluhovuvannia osib, demobilizovanykh zi zbroinykh syl i podobnykh sluzhb i z viiskovykh haluzei hospodarstva” [On the income security and medical treatment of persons demobilized from the armed forces and subordinate services and from the military branches of the State]. Zatverdzhena Heneralnoiu konferentsiieiu Mizhnarodnoi orhanizatsii pratsi, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_323#Text, (data zvernennia: 23.07.21).